

УДК 343.1

Віта БОНДАРЧУК,
суддя Господарського суду міста Києва,
здобувач Київського університету права
Національної академії наук України

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИПРАВДАНИЙ РИЗИК» У НАУЦІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У сучасних умовах інтенсивного розвитку науки і техніки у всіх сферах професійної діяльності, широкого руху новаторства на виробництві виникають ситуації, коли освоєння нового технологічного процесу або окремої виробничої операції, проведення наукового експерименту пов'язані із ризиком спричинення матеріальної або іншої шкоди правоохоронюваним інтересам. Норма, яка визначає правові наслідки заподіяння шкоди в ситуації виправданого ризику (стаття 42 КК України), як і інші норми, які визначають обставини, що виключають злочинність діяння, є складовою частиною одного з найважливіших інститутів кримінального права, оскільки регулює сферу розмежування правомірної і злочинної поведінки. Складність такого розмежування найбільш виражена саме у випадках виправданого ризику, коли діяння за своїми зовнішніми ознаками збігаються з конкретними складами злочинів, передбаченими кримінальним законом. Юридична природа виправданого ризику може бути правильно розцінена у тому випадку, якщо визначене місце цього діяння в системі юридично однорідної поведінки.

Чітке з'ясування сутності кожної конкретної правової категорії та формулювання її визначення має істотне значення для належного правозастосування, а також для формулювання пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства.

Зазначене стосується будь-якого терміну, який має правове значення. Однак при цьому необхідно враховувати, що у правовій науці загалом та кримінально-правовій доктрині зокрема підходи до з'ясування сутності відповідного поняття та відповідно формулювання визначень такого поняття є різними. Це значною мірою стосується і діяння, пов'язаного з ризиком або виправданого ризику як обставини, що виключає злочинність діяння.

Дослідженням питання заподіяння шкоди в ситуації виправданого ризику займалися такі науковці, як: М. В. Анчукова, В. В. Бабурін, М. С. Грінберг, О. О. Ільюхов, Н. Ш. Козаєва, А. А. Маліновський, П. В. Мельник, Л. Н. Смірнова, О. С. Шумков, О. І. Ющик та ін.

У запропонованих вказаними науковцями визначеннях поняття «виправданий ризик» спостерігається множинність доктринальних підходів до його осмислення. Така ситуація, з одного боку, перешкоджає впровадженню єдиної судової практики у кваліфікації діянь як таких, що пов'язані з виправданим ризиком, а з іншого – дозволяє на основі аналізу запропонованих визначень сформулювати всестороннє розуміння сутності самого поняття, яке в подальшому може бути використане і на практиці.

У зв'язку з цим, метою статті є аналіз наукових підходів до визначення поняття «виправданий ризик» задля формування комплексного уявлення про його правову природу, з'ясування співвідношення виправданого ризику із крайньою необхідністю, а також дослідження законодавчої регламентації поняття «виправданий ризик» у різних правових системах та у законах окремих держав.

М. С. Грінберг, який вважається засновником у радянській юридичній науці кримінально-правового вчення про виправданий ризик, розглядав це діяння у часи, коли воно не було віднесено до обставин, що виключають злочинність діяння. Натомість вчений, виходячи із розуміння правової природи вини, дійшов висновку про те, що норми Загальної частини радянського кримінального законодавства покликані охороняти особу від необґрунтованого обвинувачення у злочинній легковажності у тому випадку, якщо така особа реалізує нову сміливу ідею, усвідомлюючи, що її здійснення пов'язане із певним ризиком, з більшою або менш значною небезпекою. Вчений доводив, що співвідношення форми і змісту обставин, що виключають злочинність діяння, крайньої необхідності, необхідної оборони, виконання деяких професійних функцій зберігає повною мірою своє значення і для виробничого господарського ризику[1].

О. О. Ільюхов вважає, що віднесення діяння, пов'язаного з ризиком, до числа обставин, що виключають злочинність діяння, з одного боку, дає можливість певною мірою зняти соціально-правові перепони на шляху подальшого розвитку науки і техніки, а з іншого боку, захищає суспіль-

ство від неосмислених і необґрунтованих дій суб'єктів, які ризикують [2].

Крім того, дослідниками проблем, пов'язаних із визначенням сутності виправданого ризику, акцентується увага на зв'язку між необхідністю певних перетворень та наслідками, до яких такі перетворення можуть призвести. Так, П. В. Мельник вважає, що інститут діяння, пов'язаного з ризиком, забезпечує реалізацію права особи на творчу та практичну діяльність, сприяє захисту від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, а також своєчасному впровадженню в науково-практичну сферу новітніх технологій та інших розробок [3]. Схожою є позиція Н. Ш. Козаєва, який зазначає, що якісні перетворення суспільного життя створюють об'єктивні умови для зростання ініціативи, спрямованої на досягнення соціально значимої мети. Однак внаслідок одночасної дії різноманітних факторів досить часто виникають розбіжності між метою і результатом: мета суб'єкта є позитивною, а результат – негативний, шкідливий [4].

Як зазначає А. А. Маліновський, у сучасних умовах розвитку цивілізації некараність виправданого ризику є вимогою часу. У протилежному випадку право буде стримувати науково-технічний прогрес. З іншого боку, зазначає вчений, враховуючи досягнення ядерної фізики, мікробіології, вірусології, з'являється нагальна необхідність законодавчо обмежити проведення ризикованих експериментів, якщо вони є небезпечними для життя людей і пов'язані з загрозою екологічної катастрофи [5].

Результати аналізу наведених вище наукових підходів до розуміння сутності виправданого ризику дозволяють констатувати, що особа, яка заподіює шкоду правоохоронюваним інтересам діянням, яке вона вчиняє для досягнення значної суспільно корисної мети, не може бути прирівняна до злочинця. Водночас для кримінального права не будь-яка мета виправдовує засоби, оскільки одне лише існування мети не є єдиним фактором, який береться до уваги при вирішенні питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності. Як і будь-яка інша обставина, що виключає злочинність діяння, діяння, пов'язане з ризиком, наділене певними (визначеними у законі або такими, що із нього випливають) умовами правомірності, які прийнято поділяти на об'єктивні та суб'єктивні.

Проте поряд із фактичною єдністю поглядів стосовно недопустимості покарання особи за шкоду, заподіяну в умовах виправданого ризику, в науці кримінального права висловлюється позиція стосовно недоцільності виокремлення виправданого ризику як окремої обставини, що виключає злочинність діяння, оскільки відповідне діяння повністю охоплюється такою обставиною як крайня необхідність.

При цьому необхідно наголосити на тому, що результати аналізу зарубіжного законодавства свідчать про те, що існування норми, яка визначає виправданий ризик як обставину, що виключає злочинність діяння, є

характерним для пострадянських держав й інших держав Східної Європи та не притаманною для інших держав романо-германської і англосаксонської систем права. Діяння, вчинене внаслідок виправданого ризику, може оцінюватись у таких державах на підставі норм, які регламентують невинне заподіяння шкоди, крайню необхідність та як здійснення свого права.

Як зазначають дослідники аналізованого питання, у більшості кримінальних кодексів норма, яка б регламентувала особливості кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну в результаті виправданого ризику, відсутня [6]. На підставі проведеного дослідження А. А. Маліновський робить висновок про існування різних підходів до законодавчого регулювання інституту виправданого ризику, а також про існування випадків відмови законодавців деяких держав (Німеччина, Китай) визнавати виправданій ризик обставиною, що виключає злочинність діяння [5]. У свою чергу, Н. Ш. Козаєв, аналізуючи підходи до нормативно-правового регулювання виправданого ризику в іноземних державах, зазначає, що інститут виправданого ризику відомий усім правовим системам сучасності. Зокрема вчений зауважує, що в кримінальному законодавстві держав загального права (Англії, США) інститут виправданого ризику регламентується через інститут вини: ризиковане діяння правоохоронними органами оцінюється (кваліфікується) як виправдане, якщо воно не містить у собі злочинної недбалості необережної форми вини. Водночас злочинна недбалість як необережна форма вини розкривається через поняття невинного ризику [4].

О. І. Ющик дійшла висновку про те, що у кримінальному законодавстві романо-германської системи права інститут ризику регламентується в межах такої обставини, яка виключає кримінальну відповідальність, як «здійснення свого законного права чи професійних обов'язків». При такому підході допущені в ситуації ризику дії оцінюються як виправдані, якщо вони відповідають умовам правомірності, які, у свою чергу, пред'являються законодавцем до різних видів ризику в конкретних сферах людської діяльності [7]. Треба звернути увагу на те, що дослідники виправданого ризику розглядають медичний ризик саме у межах цієї правової категорії. Саме тому у цьому аспекті потрібно акцентувати увагу на висновках Л. Н. Смірної, яка, досліджуючи «шкідливі» правомірні діяння згідно з Кримінальним кодексом Швейцарії, прикладом такої правомірної дії як здійснення передбаченого законом або службового чи професійного обов'язку, наводить здійснення хірургом операції хворому, який перебуває у небезпечному для життя стані [8]. Аналогічне швейцарському положення закріплене в Кримінальному кодексі Іспанії.

Таким чином, необхідно зазначити, що з огляду на умови розвитку різних правових систем сучасності та законодавств різних держав, кожна із них у характерний та обґрунтований для неї спосіб регламентує правові

наслідки заподіяння шкоди внаслідок виправданого ризику. У свою чергу, як зазначалось вище, істотного значення для належного правозастосування набуває визначення понять, які мають кримінально-правове значення.

За результатами проведення досліджень, спрямованих на з'ясування кримінально-правового значення виправданого ризику та виокремлення конститутивних ознак цієї категорії, вчені формулюють визначення відповідного поняття, яке здебільшого має доктринальне, а не практичне значення. При цьому з метою належного формулювання визначення терміну «виправданий ризик» необхідним є не лише з'ясування сутності терміну «ризик», але й встановлення ознак, які мають значення у кримінально-правових відносинах, пов'язаних із застосуванням норми, яка регламентує діяння, пов'язане з ризиком як обставину, що виключає злочинність діяння.

На підставі аналізу сутності виправданого ризику та з урахуванням положень Кримінального кодексу України М. В. Анчукова пропонує визначати поняття «виправданого ризику» як передбачене Кримінальним кодексом правомірне поставлення в небезпеку заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони або фактичне заподіяння йому шкоди, вчинене для досягнення значної суспільно корисної мети в обстановці, коли ця мета не могла бути досягнута без такого ризику, а вжиті суб'єктом заходи давали підстави розраховувати на запобігання шкоди правоохоронуваним інтересам [9].

У цьому контексті треба зазначити про те, що у юридичній літературі передусім акцентується увага на дуалістичній об'єктивно-суб'єктивній природі ризику. Зокрема зазначається про те, що правова категорія ризику специфічна тим, що одночасно характеризується як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Ризик – елемент дії (бездіяльності) особи, який характеризується наявністю певної мети, яка не може бути досягнута іншими (не ризикованими) діями. Водночас ризик розглядається як «психічне відношення» особи до своєї або чужої діяльності, що виявляється у свідомому допущенні негативних наслідків [10].

Аналіз запропонованих авторських визначень аналізованого поняття свідчить про існування спільних та відмітних рис таких визначень. Зокрема, відсутня єдність поглядів стосовно першої ознаки, за допомогою якої це поняття розкривається – «самостійний вид правомірної поведінки» [4], «діяння, пов'язане з порушенням або недотриманням спеціальних правил» [11], «вчинені з суспільно корисною метою дії (бездіяльність)» [12], «об'єктивно необхідне, підготовлене, допустиме діяння особи» [13], «дій, що формально співпадають з ознаками діяння, передбаченого кримінальним законом» [14], «діяльність суб'єкта, вчинювана шляхом вибору альтернативного варіанту поведінки, що створює небезпеку завдання значної шкоди суспільним відносинам» [15].

У свою чергу, за винятком окремих випадків, науковці є єдиними у наповненні аналізованого визначення вказівкою на те, що відповідна дія (діяння) спрямована на одержання «суспільно корисного результату». Однак є й альтернативна позиція, відповідно до якої у визначенні виправданого ризику має бути зазначено про те, що відповідна дія була спрямована на одержання «бажаного результату» (Бабурін В. В.).

Також результати аналізу визначень свідчать про відсутність єдності поглядів науковців при виокремленні такої ознаки виправданого ризику як альтернативність поведінки, яка констатує, що ризикований варіант поведінки не є єдино можливим. Зокрема під обґрунтованим ризиком пропонується розуміти об'єктивно необхідне, підготовлене, допустиме діяння особи, спрямоване на досягнення суспільно корисної мети, реалізованої в ситуації невизначеності за наявності можливості вибору альтернативного варіанта поведінки, яке заподіяло, незважаючи на вжиті заходи протидії, шкоду охоронюваними законом інтересам (Захарова С. С.). Аналогічних поглядів притримуються також Н. Ш. Козаєв, В. В. Бабурін. При цьому інші вчені (наприклад, О. С. Шумков, А. Ю. Шурдумов, О. Гав'яз) у запропонованих визначеннях, навпаки, констатують, що виправданий ризик має місце у випадках, коли суспільно корисна мета не могла бути досягнута іншими, не пов'язаними з ризиком діями. Так, О.С. Шумков під виправданим ризиком пропонує розуміти діяння, пов'язане з порушенням або недотриманням спеціальних правил, спрямоване на досягнення суспільно корисної мети, яка не може бути досягнута іншими засобами (не пов'язаними з порушенням чи недотриманням спеціальних правил), яке, незважаючи на вжиті особою достатні заходи відвернення шкоди, призвело до заподіяння шкоди охоронюваними кримінальним законом інтересам [15]. Також в окремих визначеннях констатується і одна ознака (існування альтернативного вибору) та стверджується, що альтернативний шлях є більш затратним або проблемним або взагалі є неможливим. Під виправданим ризиком треба розуміти вчинення дій, що формально співпадають з ознаками діяння, передбаченого кримінальним законом, але спрямовані на досягнення значного суспільно корисного результату (корисної мети), одержання якого в звичайних умовах поєднане зі значними матеріальними чи іншими затратами або взагалі неможливе [14].

Неоднаковим є доктринальний підхід щодо відображення у визначенні виправданого ризику такої ознаки як вжиття особою достатніх заходів для відвернення шкоди, оскільки одні вчені таку ознаку відображають, а інші – формулюють визначення без такої ознаки. При цьому різним є й підхід щодо такої ознаки, а саме вказівка на те, що відповідні заходи є «достатніми», або ж що вжиті заходи є «усіма можливими і залежними від особи для відвернення шкоди».

В окремих випадках істотна увага приділяється визначенню

суб'єктивної сторони відповідного діяння, зокрема, В.В. Бабурін акцентує увагу на необхідності врахування у визначенні того, що виправданий ризик передбачає усвідомлення особою можливості якісно та кількісно оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату, побічного заподіяння шкоди цим відносинам та настання кримінальної відповідальності за зроблений вибір [14].

Однією із найбільш принципових концептуальних відмінностей у визначеннях є розкриття сутності відповідного поняття як такого, що фіксує потенційну можливість, чи поняття, яке оцінює певне явище постфактум. Наприклад, у своєму визначенні О. С. Шумков зазначає, що «виправданий ризик – це діяння ..., що призвело до заподіяння шкоди охоронюваним кримінальним законом інтересам», а В. В. Бабурін формулює дефініцію, відповідно до якої «виправданий ризик є альтернативним варіантом поведінки, що створює небезпеку завдання значної шкоди суспільним відносинам». У юридичній енциклопедії пропонується таке визначення ризику у праві – свідоме припущення особою настання суспільно небезпечних наслідків у результаті її діяльності, спрямованої на досягнення суспільно корисної мети [16].

Також поряд із формулюванням виправданого ризику, вченими у науці кримінального права пропонуються визначення окремих різновидів такого ризику, а саме господарського чи виробничо-господарського ризику, які засновані на розкритті тих же ознак, що і визначення загального поняття із відображенням специфіки сфери діяльності людини. Так, О. Гав'яз під господарським ризиком пропонує розуміти дії, що хоч формально і підпадають під ознаки діянь, передбачених кримінальним кодексом, але вчинені з метою одержання позитивних господарських результатів, за умови, що ймовірність настання позитивних результатів значно перевищує небезпечність збитків, коли з урахуванням конкретної обстановки ці результати не могли бути одержані більш доцільним способом [17]. М. С. Грінберг, у свою чергу, виробничо-господарським ризиком у радянському праві визначає дії, якими робітник або службовець підприємства чи установи, шляхом постановлення у небезпеку правоохоронюваних інтересів останніх, прагне досягти недоступного іншими засобами виробничого досягнення [1].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє дійти висновку про відсутність єдиного підходу до визначення поняття «виправданий ризик», що зумовлено, зокрема, і неоднаковим розумінням сутності цієї правової категорії. При цьому вважаємо, що з метою належного правозастосування визначення виправданого ризику має відображати можливість існування двох його різновидів, а саме ризику із безпеки, а також новаторського ризику. Крім того, з метою унеможливлення безпідставного притягнення до відповідальності при правозастосуванні має враховуватись те, що ри-

зикований спосіб не є єдино можливим, оскільки існують й альтернативні способи, які, однак, не є настільки ефективними як спосіб ризикований. Також необхідно зауважити, що з огляду на те, що господарський, медичний ризик тощо є різновидами виправданого ризику, формулювання понять таких різновидів є можливим виключно після формулювання загального поняття виправданого ризику.

На підставі проведеного дослідження пропонуємо визначати виправданий ризик як самостійний вид правомірної поведінки, зумовленої необхідністю досягнення суспільно корисної мети, яка полягає в усвідомленому виборі такого способу досягнення цієї мети, реалізація якого, незважаючи на вжиті особою запобіжні заходи, створює загрозу заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам.

Перелік використаних джерел

1. Гринберг М. С. Проблема производственного риска в уголовном праве – М. : Гос. изд-во юр. лит., 1963. – 132 с. – С. 6, 31.
2. Ильухов А. А. Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Москва, 2001 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http : // www.dissercat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-iskly-uchayushchee-prestupnost-deyaniya-0#ixzz2fomiyyq0](http://www.dissercat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-iskly-uchayushchee-prestupnost-deyaniya-0#ixzz2fomiyyq0).
3. Мельник П. В. Кримінально-правова регламентація діянь, пов'язаних з професійним ризиком // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – № 1 (52), 2011. – С. 283 – 288. – С. 285.
4. Козаев Н.Ш. Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Москва, 2000 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http : // www.dissercat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-isklyu-chayushchee-prestupnost-deyaniya#ixzz2fojORGf0](http://www.dissercat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-isklyu-chayushchee-prestupnost-deyaniya#ixzz2fojORGf0).
5. Малиновский А. А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. – М. : Междунар. отношения, 2002. – 376 с. – С. 134–135.
6. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлении / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – М., 2002. – 624 с. – С. 499.
7. Ющик О. І. Кримінально-правове регулювання діяння, пов'язаного з ризиком, за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О. І. Ющик. – Одеса, 2004. – 12 с.
8. Смирнова Л. Н. Обстоятельства, исключающие преступность деяния, по законодательству некоторых западно-европейских государств /Л. Н. Смирнова //

Вестник Томского государственного университета . – 2008. – № 3. – С. 130 – 133.

9. Анчукова М.В. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Анчукова М. В. – Харків, 2004. – 187 с. – С. 13.

10. Ойгензихт В. А. Проблема риска в гражданском праве / В. А. Ойгензихт. – Душанбе, 1972, - 216 с. – С. 77.

11. Шумков А. С. Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Москва, 2006 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-isklyuchayushchee-prestupnost-deyaniya-2#ixzz2fogMWBjX>.

12. Шурдумов А. Ю. Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А. Ю. Шурдумов – М., 2006 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/obosnovannyi-risk-kak-obstoyatelstvo-isklyuchayushchee-prestupnost-deyaniya-1#ixzz2foiOydw>.

13. Захарова С. С. Обоснованный риск в уголовном праве Российской Федерации : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Рязань, 2005 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/obosnovannyi-risk-v-ugolovnom-prave-rossiiskoi-federatsii#ixzz2fohF93Ef>.

14. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2006. – 848 с. – С. 94.

15. Бабурин В. В. Риск как основание дифференциации уголовной ответственности : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Омск, 2009 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/risk-kak-osnovanie-differentsiatsii-ugolovnoi-otvetstvennosti#ixzz2fow5JMrk>.

16. Энциклопедия уголовного права : в 35 т. / [Блинников В. А., Милюков С. Ф., Побегайло Э. Ф. и др.] ; под ред. В. Б. Малинина. – СПб. : ГКА, – Т. 7: Обстоятельства, исключающие преступность деяния. – 2007. – 722 с.

17. Гав'яз О. Господарський ризик як підстава, що виключає кримінальну відповідальність // Радянське право, 1988 – № 2. – С. 30–31.

БОНДАРЧУК В. Доктринальні підходи до визначення поняття «виправданий ризик» у науці кримінального права.

Стаття присвячена з'ясуванню сутності виправданого ризику, а також визначенню підходів до формулювання визначення цього правового терміну. Автором проаналізовано існуючі у науці кримінального права під-

ходи до детермінації конститутивних ознак виправданого ризику, що дозволило запропонувати визначення виправданого ризику як самостійного виду правомірної поведінки, зумовленої необхідністю досягнення суспільно корисної мети, яка полягає в усвідомленому виборі такого способу досягнення цієї мети, реалізація якого, незважаючи на вжиті особою запобіжні заходи, створює загрозу заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам.

Ключові слова: виправданий ризик, обставини, що виключають злочинність діяння, крайня необхідність, науково-технічний прогрес.

БОНДАРЧУК В. Научные подходы к определению понятия «обоснованный риск» в науке уголовного права.

Статья посвящена определению сущности обоснованного риска, а также определению подходов к формулированию определения указанного правового понятия. Автором проанализированы существующие в науке уголовного права подходы к детерминации конститутивных признаков обоснованного риска, что позволило предложить определение обоснованного риска как самостоятельного вида правомерного поведения, обусловленного необходимостью достижения общественно полезной цели, которая состоит в осознанном выборе такого способа достижения указанной цели, реализация которого, несмотря на принятые лицом меры предосторожности, создает угрозу причинения вреда правоохраняемым интересам.

Ключевые слова: обоснованный риск, обстоятельства, исключающие преступность деяния, крайняя необходимость, научно-технический прогресс.

BONDARCHUK V. Doctrinal approaches to the definition of «reasonable risk» in the science of criminal law.

Article is devoted to defining the essence of sound risk and identifying approaches to the formulation of the legal definition of the concept. The author analyzes exist in the science of criminal law approaches to the determination of the constitutive features reasonable risk, thus propose a definition of reasonable risk as an independent type of lawful behaviour, due to the need to achieve a socially useful purpose, which is a conscious choice of this method of achieving this objective, the implementation of which, despite the precautions taken by the person posing the threat of harm to legally protected interests.

Key words: reasonable risk, circumstances precluding criminality, extreme necessity, scientific and technical progress.